

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 forint félévre 2 forint, negyedévre 1 forint.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Vad volt-e az emberi nem eredeti állapota?

Hazánk több lapja pár héttel ezelőtt Flammarion Camillnak egy „A világ teremtése“ című cikkét hozza, melyben a — nem tagadhatni — szellemes, de egyszersmint felületes író rossz néven veszi, hogy egy Carbon nevű lelkész azon adatok nyomán, melyeket ósatványokról, Ádámról a bibliában olvashatni, ezt úgy állítja elének, mint ki a gyakorlati élet szokásos és szükséges ismereteivel fel volt ruházva.

És vajlon miért?

Mert a modern anthropologisták azon véleményét vallja, hogy az ember vad állapotban született; mely vélemény nem csak az összes népek hagyományával, hanem a tények tanúságával homlok egyenest ellenkezik, noha azt a 18. század bölcsészei nagy könnyelműen kezdték hirdetni. Vallási és politikai rendszereikben azon föltevésből indulnak ki, hogy az első emberek eredetileg mint valami vadállatok bolvongtak az erdőkben, a tölgyfák gyümölcséi s az állatok husa fölött civakodván egymás közt. De, ha ez volt az ember természetes állapota, mi által bontakozhatott ki belőle?

Amaz okoskodások, a melyekkel őt ellátják, hogy a társadalmi állapotba felvergődhessék, nem foglalják-e magukban azt a téves következtetést, melyet petitio principii-nek szokás nevezni? Nem forognak-e egy téves körben? Ez okoskodások már-már létezőnek tétélezik fel a társadalmi állapotot melynek jótéteményeit csak akkor ismerhetni, ha már egyszer élvezték. A társadalom, e rendszer szerint, az értelmiség fejlődésének eredménye volna, míg az értelmiség fejlődése maga a társadalom folyománya.

A véletlent segítségül venni, annyi volna, mint egy üres, értelem nélküli szót oknak venni. A véletlen nem győzedelmeskedik a természetben. A véletlen nem civilizálta az alsóbb fajokat, melyeknek — bölcsészeink föltevése szerint — szerencsés pillanatokban találkozni kellett.

Az idegenek által létesített civilizatio érintetlenül hagyja problémánkat. Rá mutathattok a tanítványok oktató mestereire, de még nem mondjátok, kik oktatják mestereiket; ez egy a levegőbe függesztett lánccsal. Még többet mondunk, a vadak mindig visszautasítják a civilizatiót, ha azzal megkínálják.

Mennél közelebb áll az ember a vad állapothoz, annál pangóbb. Az ismert világ szélein elszórtan bolygó hordák egy lépést sem tettek a civilizatio felé; jelenleg is azok, a mik két ezer évvel ezelőtt voltak. Most is, ép úgy, mint ezelőtt esikarják ki bizonytalan létüket a tengertől. Most is, mint régen a hullámok általa partra kivetett vízi állatok csontjai képezik gazdagságukat. A szükség semmire sem tanította; a nyomor semmiben sem világosította fel, és a manapi utazók ép olyanoknak találják őket, melyeknek Sándor hajórajaja találta. Civilizált népektől körülveve Meroes hatalomra és tudományra nézve egyaránt híres királysága szomszédságában a hordák ugyanazon butaságban élnek; némelyek fák alatt laknak, megelégedvén azzal, hogy azok ágait lehajtják s a földbe szurják; mások tört vetnek a rhinocerosok- és elefántoknak, melyeknek husáta napon szárítják; mások a nehéz röptű struczot üldözik; mások végre a szél által pusztájokra vetett szöcskesereget a krokodilok és vizilovak hulláit szedik össze, és a betegségek, mikről Diodor mint e tisztátalan élelem következményeiről tesz említést, még ma is nyomorgatják e szerencsétlen népségek utódait, kiknek feje felett a nélkül repülnek el a századok, hogy számukra akár jobbulást, akár haladást, vagy valami találmányt hoztak volna.

Hiába állítják, hogy az emberiség, ha eredetiben a mieinkkel egyenlő értelmi tehetségekkel lett volna felruházva, a civilizatio és cultura eddig elért fokánál magasabbra emelkedett volna; a történelem nem igazolja az elméletet. A fönnemlített tényeken kívül elég egyrésről Chinára és Indiára tekintenünk, hogy lássuk, miként panghat sokaig a civilizatio, és másrésről Assziriát, Babylonlát és Kis-Ázsiát szemügyre vennünk, hogy lássuk, mily hajlandó az a

hanyatlásra. Hiába hivatkoznak e sűrű homályra, mely minden népnek gyermeksege fölött borong; hiába mondják, hogy a legrégibb biztos adat nem ér az 1. olimpiád, vagy a Krisztus előtti 772. éven túl. Mind erre a válaszuk, miszerint az Európát alkotó nemzetek eredete nincs oly sűrű homályba borítva, hogy bizonyosan ne tudhatnók, hogy civilizációjokat a görögöktől és rómaiaktól nvették, ezek pedig Syria és Aegyptusból vették. Igen biztos tudomásunk van a történelem nyomán arról, hogy több vad törzs a pallérozott népek mesterségeit gvakorolta, mert ezektől tanulta meg. De oly törzsről nem tesz említést a történelem, mely önmagától kiemelkedett volna a barbárságból, míg több példát hoz fel a nemzetek hanyatlásáról.

Európa egyik nemzeténél sem fejlődék önként a civilizáció. Maguk a görögök és rómaiak is máshonnan kölcsönzék haladásuk minden elemét. Egyiptomban és Chaldaeában kell a nyugati civilizáció eredetét keresnünk. Ha más, idegen oldalról nem jött az ösztönzés a vad állapotból való kiemelkedésre, a népek képtelenek voltak az őr, mely a civilizációt a barbárságtól elválasztja, maguktól átugrani.

Háttra van még megmagyaráznunk, miért született a civilizáció Egyiptomban és Chaldaeában, és nem más helyütt. E tény okát némelyek e népek ethnológiai és klimatikus viszonyaiban vlik feltehlálhálni; de az első ezt nem fogadhatjuk el, mert semmiből sem lehet azt kihozni, hogy Egyiptomban és Chaldaeában egy kiválóbb tehetséggel felruházott faj létezett volna. A klimatikus viszonyokra való hivatkozás sem nyújt biztos alapot a magyarázatra. Azt mondják ugyan e vélemény pártolói, hogy az ember természeti állapotjában, ha csak a földből nem merítheti élelmét, inkább szeret vadászatból, halászatból és pásztorkodásból élni.

Erre pedig sem Egyiptom, sem Chaldaeia nem vala alkalmas. Mert az első a Nilus időnkénti kiáradása és iszapának lerakódása; Chaldaeia pedig a Tigris és Euphrates hasonló kiömlései által megtermékenyítetté, bőségben nyújták lakóiknak a megélhetésre szükséges eszközöket, már pedig így — folytatják — a földmivelés az első lépés a civilizáció útján, melyre a többi mind önként következik.

E magyarázattól az elmésséget nem lehet ugyan megtagadni; de elégtelensége első pillanatra feltűnik. Ha a klimatikus viszonyok igazi okát képezik annak, hogy a civilizáció azon országokban született, melyek annak első tűzhelyei voltak, miért hanyatlottak vissza a barbárságba amaz országok, vagy miért maradtak pangó állapotban, míg azon tartományok, melyekben ama viszonyok hiányoznak, kiválóan állanak a mívelt nemzetek élén? E napfény gyanánt ragyogó tény egyedül elég az említett föltevés megdöntésére.

Mi a civilizációt egy magasb, isteni közbejövétel nélkül kimagyarázhatlan ténynek tartjuk, és ha az egyiptomiak és chaldaeiak, kiknek eredete az

idők homályában elvész, a legelső mívelt nemzetek voltak, ezt egyszerűen az emberi nem bölcsőjével való szomszédságuknak és annak köszönhetik, hogy az Isten által a teremés idejétől fogva közlött ismeretek — melyeknek hagyományja a többi népeknél elveszett — náluk föntartattak.

És vajlon ezzel kétségbe vonjuk-e az emberiség fokonskénti előmenetelét, a kőkorból a bronz, és a bronz korból a vaskorba való lépcsőnkénti haladását? A világért sem. E haladás nyilvánvaló. Az eddigi nyomozások adataiból következtethetni, hogy Európa első lakosai vadászok voltak, kik kovaköböl készített fegyvereket használtak prédájok megejtésére és kik — legalább nagy részben — a manap kihalt vagy kiköltözött állatok husával éltek. Utánuk jönnek Helvetia tói népségei, melyek eleve elődeik fegyverét, használták és csaknem kizárólag a vadászaton elejtett állatok husából éltek. Későbbre ezek utódai a bronzot használták, állatokat szelidítettek és azokkal táplálkoztak. Még későbbre végül a földet kezdték művelni és a barbár népek nomád életét a civilizált népek helyhez kötött életmódjával fölcserélni.

Tagadhatlan tehát, hogy a bronz használata a kő helyett, a vasé a bronz helyett valódi haladást képeznek. A házi állatok behozatala, valamint a szántás-vetés is tagadhatlanul a társadalmi állapot előhaladását tanusítja. De semmi alapos okot e tényekből nem meríthetni azon, annyiszor ismételt állítás támogatására, hogy az emberi nem ó-kora sokkal hátrább volna teendő, mint azt szent könyveink teszik.

Összegezzük az eddig mondottakat: Egy példát sem hozhatni fel annak bebizonyítására, hogy oly törzsek léteztek, melyek maguktól a barbárság állapotából átmentek volna a civilizált állapotba; sőt ellenben mind inkább és inkább hanyatlani látjuk azokat és végre elenyészni. A föltevés, mely szerint az ember eleve állat lett volna, és önként s fokonsként jutott volna azon pontra, a melyen a nyugati népeknél ma látjuk, tiszta regény, melynek a történelem és a legrégibb hagyományok ellenmondanak. Midőn a bib. azt mondja nekünk, hogy az Isten az embert felserdült, és a viszonylagos civilizáció állapotjában teremtette, oly tant hirdet, melyet minden nap megerősít a tények tanubizonyysága.

De miként emelkedhetett ily magasra és miként válhatott vadból civilizálttá az oly mélyen elesett ember? Kérdezzük a jelent; ez ránk nézve az egyedüli eszköz a multnak megértésére. Miként létesült tehát napjainkban a társadalmi haladás?

Két módon: a bevitel vagy a hódítás útján.

A déli tenger szigeteinek lakosai, kik minden idő óta kőből és csontból készült fegyvereket vagy eszközöket szoktak volt használni, legott felhagytak velök, mihelyt az európaiak más, fém-ből készültet hoztak nekik. Oktatva a hitküldérek által, ösztönözve az oldalaik mellett letelepedett gyarmatosok példája által, esordákat nevelni és földet művelni kezdtek. Miért nem civilizálódhattak volna hasonló módon Európa lakosai? Miért ne mondhatnók, hogy

kőből készült fegyvereikkel és szerszámaikkal felhagytak, mihelyt a délről jövő kereskedő bronzból készítettékkel, kínálta vagy fémet hozott azok gyártására? Miért ne állítanók, hogy a mesterségeket és szokásokat a görög gyarmatosoktól sajátították el, kik — mint tudjuk — jökor mindenhová kiterjedtek? Ezek kétségekívül fölfevések, de mi a fölfevésekkel szemben oly feltevéseket inkább fogadunk el, amelyek mellett a történelem analógiája bizonyít, mint azokat, melyek minden támpontot teljesen nélkülöznek.

Gyakran történik, hogy vad vagy az elemi civilizáció állapotában létező törzsek előhaladottabb nép által meghódítanak, csakhamar elesvén az egyenlőtlen harcban, melyben a fegyverek s fegyvellem felsőbbsege emennek a rohamos győzelmet biztosítja. Ez esetben a legyőzöttek elhagyják saját szokásaikat, hogy a győzőit elfogadják. Így történt ez Amerika és Ausztrália őslakóival, kik addig használt durva fegyvereiket fölcsérelték a tüzelő fegyverekkel. Már most tegyük fel, hogy a jövő geológusai, felkutatóván Amerika és Ausztrália tavait és folyamait, az ősi lakók fegyvereit vegyest találják egy előhaladottabb civilizáció iparának töredékeivel és fegyvereivel; föl lesznek-e jogosítva azt következtetni, hogy a századok kiszámíthatatlan sora folyt le az ezen töredékek által képviselt két időszak közt? Ép úgy, mint mostani geológusaink, kik különböző civilizációk, készítményeit egymáson fekve találván, azt következtetik, hogy szám nélküli századok választják el azokat egymástól, s hogy az ember egyikéről a másikára csak lépcsőnként emelkedhetik, mi arra kényszerítene, hogy eredetét a legtávolabbi korig vigyük vissza.

(Francia után:) **Veszely Károly.**

Perikles.

(Vége.)

IV.

Pericles a kormányügyek élén állva, mindig a nép hatalmának öregbítését tartá szem előtt, s e célra irányzá minden törekvését uralkodása idején, mert valóban uralkodásnak lehet neveznünk az ő 40 évi működését, jóllehet sem archoni, sem hadvezéri hivatalt nem viselt soha. Thucydides és Pluterch Pericl. XPI. c.

Teleclides szerint pedig átadák neki az Atheniek:

„A városok adóit, s a városokat ott kötni feloldani imitten,

Várfalakat kőből, építeni amott, de viszont szétrombani másutt

Szerződést, hatalmat, erőt, békét, javat s boldogságot.

S mindez nem pillanata, nem tetőpontja, nem varázsa volt egy rövid ideig virágzó hatalomnak, hanem 40 évigbírván az elsőseget, uralkodása birtokát pénztől elcsábíthatlanul óvta meg.

Erre vonatkozik Cicero de orat. III. 34 c. végén — itaque hic (Pericles) doctrina, consilio, eloquentia excellens, quadraginta annos praefuit Athenis et urbanis, eodem tempore et bellicis rebus.

Pericles érdeme, hogy Athen a görög civilizáció gyújtó-pontja lett. Míg az előkelőket a néptömeg párt-

foglalása által tartá féken, addig a népet azáltal zabolázta meg, hogy a vitézebbeket szüntelen harcokban foglalkoztatta; a békeszerető lakosoknak pedig munkát, s a művészi tehetségnek — mely ekkor érte el tetőpontját — táplálékot szerzett.

Athenben minden lépten-nyomon emlékművel találkozott az ember, mindenfelé pompás színházak és templomok díszeltek. Az utak hosszában műemlékek, márványhermák állítottak föl; a hermeskép jobb vállán egy hexameter megnevezte azokat a helységeket, melyeket az ut összekötött, balfelől pedig egy pentameter a bölcseség üdvözlétét foglalta magában, melyet az utas szívesen elolvasott s magával vitt utján. Az ünnepélyes versenyküzdelmekben és harcjátékokban győzők számára is diadalmi jelek emelkedtek; az utak, köztérek nagy férfiak emlékműveivel borított oszlopokkal voltak ékítve; s az académiához vezető ut a csatában elesett harcosok neveit magukban foglaló feliratokkal voltak elárasztva; egy sírhantot fedő négyszögű kő a helyet jelölé, hol Themistocles nyugszik; egy bronz oszlop a gyalázat bélyegét síté homlokára annak, ki persa arannyal vesztegette magát. Trója bevétele, az amazonok csatája, a marathoni diadal, Panaenus, Myron és Polygnosus esete által megörökítve; mindazon herosok, kik hazafjokart vitézség vagy bölcsesség által megdicsőítették, valamenynyí istenség, melyeket csak a babona imádás és tisztelet tárgyává tett, a templomokban, vagy köztérekben szobrok által voltak megdicsőítve.

E műemlékek ma már, fájdalom, romok. De még romjaikban is nagyszerűek és csodások, melyek közül egyetlen egy is már elégséges jelenleg arra, hogy a művészek és utasnak bámulatát a távolból is magára vonja.

Mily idők lehettek azok, midőn ily remekművek egész tömegben láttak napvilágot!

A Piraeus 400 najót vehetett föl magába; a városon kívül csarnokok, szobrok, diadaljelek, festvények, föliratok voltak szemlélhetők. A Bacchus színház 300 ezer nézőnek adhatott helyet. Tizenegy millió lirába került a Propylaeum építése, mely az Acropolisnak dór stílusban épült pompás előcsarnoka volt, kirakva híres parosi márvánnyal s Phidias, Myron és Alcámenes nagy értékű műveivel ékítve. Ő építetté a Parthenont Minerva tiszteletére, s az Odeont hangversenyekre; 1) szóval a várat annyira átalakítá, hogy Lysippus méltán fölkiálthatott:

„Orült, az, aki Athent nem kívánja látni; örült az, aki látja, s nem bámul rajta; de még inkább örült az, aki azt látva s bámulva, meg tud tőle válni.“

Athen új város lett kívül és belül. Új utával és utcáival, városi tereivel, gymnasiáival, szókő kutaival és vízvezetékeivel, templomaival és ünnepélyeivel fényesen emelkedett ki a többi görög város sokaságából. De emellett szellemi kincsekkel is gazdagítá életét, úgy, hogy azt mondhatjuk, hogy a hellen irodalmi szellem és tudományos élet Athenben fejlődött legszerencsésebben, és a legmagasabb fokot is itt érte el. Itt alapított meg legelőször a hellen philologia, chronologia, stb; itt működtek azon korszak leghíresebb építőmesterei, képfaragói és technikusai; szóval Athen lett a tudományos ismeretek és munkák és képzőművészetek központja.

Erre mintegy rámutat maga Pericles is, midőn egyik

beszédében így szól: — — — városunk Hellas iskolája. Még csak oly dicsőítőre sincs szükségünk, milyen Homer volt; örököltü emlékeink eléggé magasztalnak, s az utóvilág előtt a bámulatnak leszünk tárgyai. 2)

És valóban a hosszas harci és párt-viszályokat diadalmasan átküzdött Athen megtörvén az ellentállást, melylyel az egyes intézményeiket önállóságra alapítani és önállóan fejleszteni akaró államokban találkozott, nemcsak nyugalmat és biztonságot élvezett, hanem rendezett humanus, vendég szerető alakot is nyert, és minden utasnak meg kellett ismerni Attika határán, hogy oly földre lépett, a melyen az egész polgári élet magasabb művelődéstől van áthatva. 3)

Grote a nagy angol historicus szerint nincsen párja a görög történelemben Periclesnek, mert előtte nem volt példa, hogy állam felett uralkodott volna más, mint hódító. Athenben Pericles nem hódítóként szerepel, itt hódított Periclesben a tudomány és művészet.

Hegel szerint is Pericles páratlanul áll a világ-történelemben; de politikáját egoizmussal jellemzi, mely a legszörnyűbb eszközökre is ráteszi kezét, csakhogy czélt érjen.

Azt nem szabad félreismerni — mondják Hegel hívei — hogy ő ellenséges ellentétben volt a néppel, azon néppel, melyben hatalma gyökerezett, és hogy hatalma fentartására szűkkeblű házi politikát űzött, mely minden eszközt jónak látott tervei kivételére.

En ezekkel szemben elégnek tartom csak arra az elvitázhatatlan tényre utalni, melyet tudok, s melyet a történelemből tanultam: hogy Athen maga a többi sziget-államok között hova tovább mindig méltóbb és méltóbb állást foglalt el, a mi pedig általában csak és minden következetes és erélyes politikának eredménye; mert politikájának higgadt keresztülvitele által nyerték meg az Atheniek nemcsak a szomszéd szigetek fölötti hatalmi állásukat, hanem még vissza is tartoztatták a hellen nemzetet egy igen veszélyes elfajulástól.

Igaz, hogy fényesen lépett föl Pericles, az is igaz, hogy a népet és sziget-államokat közelebb hozta egymáshoz, sőt többet is tett. De ki tagadhatná továbbá a jólét és műveltség, a művészet, tudomány és ipar előmozdítása körüli érdemeit? Hiszen a görög nép világtörténeti fontossága éppen abban áll, hogy a görög cultura meghonosult, megteremtette azt Pericles. Nem lehet ugyan tagadni a görög nemzet fényes érdemeit e tekintetben; de ott van Efezus, kis Ázsia, ott is találunk fejlett civilisatióra, nemkülönben az itáliai városokban is, nemcsak Athenben; és mégis igaz, hogy a görög civilisatio dicsőségének oroszlán része Athent illeti. Azt az Athent, mely ellen nem késtek föllázadni a szövetségesekek, mert Athen oly dolgokra költi a pénzt, melyek maig a görög civilisatio legfőbb büszkeségét teszik.

Pericles reformjai, rendszerre ellen lépnek föl, ki megteremtette Görögország kulturáját. Pedig Pericles rendszere és reformjai nélkül aligha ismerne a mai, magát sokszorosan felvilágosultnak nevezni szerető világ görög civilisatiót, görög kulturát.

V.

Csend van a lenyugvó nap arany sugarai bucsucskót hintenek az ormokra. A völgy is hallgatag; majd megjelen ezernyi apró csillagoeszkától környezve a hold, e szende éjkirályné — s nyájában mosolyogva megezüstözi azt a néhány könnyű nyári felhőcskét, mely csodaszép alakban vonul át Görögország látóhatárán.

Az atheni polgárság éldeli boldog napjait. Megelégedve a jelennel, nyugodtan tekint a jövőbe s szép reményekkel kecsgetteti önmagát s családját; el-elmerengnek a multon s bár fájo emlékekkel, de mégis örvendezve, hogy a jelen azt a csorbát kiköszörülte, nemcsak, hanem hírét-nevét oly magasra emelte, mely örök idő multával is fentarthatja jelentőségét. Majd, mikor a szépszemű hold kedves fénye ragyogott, Pindar ol. XI. 73—75. — — — megjelen Pericles alakja is a nép közt, hogy együtt élvezhesse szép, kellemes estét a néppel, kiért élt, s halt, s kiért kész volt mindent megtenni, csakhogy boldogan láthassa, fölépülve a mult idők emlékein, s főleg hogy Hellas szívét, Athent világhírűvé, nagygyá s hatalmassá tehesse. Nem kevesebbet akart elérni, mint hogy kiterjessze Athen hatalmát minden szomszéd államra, és fensősége elismerésére kényszerítésével, megszüntetvén a különlevő uralmakat, az egész országot egy városban, Athenben egyesítse. E végből összehívott egy panhellenicont, az összes görög államok lakosságát. Tárgya e panhelleniconnak a fennebb emlitem nagy czélon kívül a kereskedés szabadságának kölcsönös biztosítása, a perzsa háboruban leégett templomok fölépíttetése stb. lett volna; de meghíúsíták ezt Sparta, Thebe és Corinthy, melyek már eddig is irigy szemmel nézvén Athen hatalmának növekedését, nem fogadták el a meghívást.

Nyomban rá következett a kitörés.

Igy Periclesnek szép reményei, tervei dugába döltek.

Az aristocrata párt most dühöngni kezdett ellene, mindenképen vádolni, megsérteni akarván azt „kiért az atheni polgár sohasem öltött gyászruhát.“

Ez est volt Athen hegemoniájának utolsó lehellete, kiűtött a peloponnesusi háboru, s a féreg most Athen keblét kezdé iszonyuan mardosni. Feljajdul a haldokló s még egyszer fölemelkedik, hogy utójára dőljön vissza s legyen semmivé.

Északról egyszerre csak az éj esőndjében mint lángoszlop emelkedik föl az „éjszaki fény.“ Vértörös sugarait ráveti athen büszke falaira s biborra csókolja a magas karsu tornyokat, s házakat. Aztán elmúlik, sírjába hull vissza a fényes látomány, s ragadja magával Athen dicsőségét, fényét, nagyságát.

A városban mindenki remeg, — — halkan, mintha szomorú eseménytől kellene tartaniok.

Egy nagy dördülés, s az addig tiszta, derült eget sűrű setét fellegek borítják . . .

Eközben száll le Athen fölött a halál angyala, rémes fáklájával kezében s irtja kegyetlenül Hellas magzatait. A városban csak e szó hallszik „dögvész,“ tudja kiki mit jelent, tudja, hogy ez elől nincs menekvés.

A polgárság áldozatot mutat be Athen templomaiban, — közöttük van Pericles is. De a vész nem szűnik, sőt rokon vérében kezd dühöngni. Elveszti fiát, hugát s számos atyafiát meg barátját, kik segítségére voltak or-

1) Plut., Pericl. IX. X.,

2) Pericl. beszéde Thucyd. II. 34—46.

3) Erläuternder Text der sieben Karten zur Topogr. von Athen 1868, 27. köv. I. Zur G. schichte des Wegebans 39. i.

szágos dolgaiban. Amde ő el nem csüggedett, nem tagadta meg fenséges lelkét, bátor, jó szívet balsorsában; sem bánkodni, sem sirni nem látta senki őt, még tulajdon vérének sirja fölött sem, szeretete volna hü lélekkel megörzeni állhatatosságát, és ami mindig volt hős maradni; de midőn legkisebb fia, kedves halottjának fejére föltevve a myrtus koszorút, győzött láttán fájdalma, úgy, hogy hangosan elkezdett zokogni, s záporként ömlöttek könnyei.

Teljes életében ilyesmi nem esett meg rajta.

Nemsokára, a peloponnesusi háboru 3-ik évében őt magát is megszállta a halálvész. Élete utolsó perceiben körülötte ültek barátai s polgártársai.

Beszélgettek lelki hatalma és rendkívüli erényessége fölött; fontolgatták tettei nagy érdemét, számlálgatták dicsőséges diadalait, mert 9 diadalemléket állított emlékének a város. Így szólottak halkán egymáshoz, azt vélvén, hogy nem érti, már elvesztvén öntudatát. De ő mindent jól hallott, megszere közébszól.

— Csodálom, ugymond, hogy csak azt dicséritek, azt emlegetitek, a miben a szerencsének is jó része van s ami sok más vezérnek is sikerült; de a mi a legszebb és legnagyobb, azt nem említitek, hogy miattam egy igaz atheni polgár sem öltött gyászruhát.

S dicső lelke elszált a földről 420. őszén, a 87-ik Ol. 4-ik évében. Thucyd. II. 65. Plut. Pericl. é. III. 8. Athenaeus V. p. 217. E.

S Athen?!... A történelem megtanít minket elválasztani a fényt a jólétől és a boldogságtól. Valóban éppen akkor kezd hanyatlásnak indulni Athen, midőn a művészet annyi remekeivel ékeskedik.

Elvesztvén hegemoniáját, elveszté mindenét.

Athen nagysága sirba szállt. Kihalt a vitézség, hősi erény és honszeretet!

Frink István,
tan. jelölt.

T Á R C Z A.

Aggodalmam és a jövő.

(Elmélkedések az élet fölött.)

Mi lesz velem! A fájdalomnak, keserűség és inségnek hány napja fog még rám virradni? — Búnnak, bánatomnak soha sem lesz vége? — Gondjaim aggodalmim sötét fellegei soha sem fognak eloszlni, eltűnni életem egéről? — Szüntelen küzdök, szüntelen harcolok az élettel és mégse tudjak, még se legyek képes jövőm elé vidáman nézni? — Oh miért kell annyit szenvednem? — Avagy csak azért sikerül néha egy-egy bajomból kivergődnöm, hogy még nagyobb, még győtrőbb bizonytalanság keserítse életemet? — Oh Istenem, Istenem! elhagyta engem? Számomra nem tartál fenn egy pár örvendetes napot, vagy legalább egy-két örömteljes rövid perczet? Tehát soha sem teljesülnek legforróbb óhajaim, epedő vágyaim, nemes czélu kívánságaim?

Igy fohászodik a szerencsétlen, könnyes szemekkel mereven tekint a sötét jövőbe. Így fohászodik vele szo-

rongó keblem is megtörve a nagy fájdalomtól. Csendes nyugalom után eped. Oly szívesen, oly örömezt élvezné a tiszta zavartalan békességet, melyet jámborság, ügybuzgóság, fáradhatlan tevékenység és az emberekkel barátságos érintkezés szokott ígérni, azonban, mi az én jövőm? . . . egy sötét komor éjszaka. Világosságot várok — világosságot remélek, de hasztalan! . . . Noé galambja nem tér vissza többé! . . . Oh az életben könnyen fordulhatnak elő oly végzeteljes esetek, miket emberiséges ész előrelátni nem képes, miknek földi hatalom ellen nem állhat s melyek terhe alatt, fájdalom! gyakran leroskadunk?

Nem kincset, nem gazdagságot kívánok én, hanem oly állást, melyen szerény, — de fáradhatlan munkáságom gyümölcsét élvezve, — nyugodtan tekinthetek jövőm elé. Hiában, hasztalan tettem annyi jót életemben. Jötteim már régen elfeledvék. Ki sem emlékszik már azokra, senki sem nyújtja felém baráti segédkezést. Ki-ki örömeinek él; mikor nekem még a legelkerülhetlenebb szükségesekért is nagy erőfeszítéssel kell harcolnom. Oh, és a mi mindennél lesújtóbb, e végtelen szenvedéseimtől, e nagy fájdalmaitól, miket csak Istennek panaszolhatok el, nem látok sehol menekülést, sehol szabadulást.

E bizonytalanságban, e vigasz reménye nélkül, valami segélyre gondolok, ki mondja meg, hol találok rá? Könnyárban úszó szemekkel keresem. Ki mutatja meg? Barátim? Nem tudjátok hogy: „amig szerencsés állapotban élsz, barátid számosak, kik, ha sorsod balra fordul, eloszlanak és magad maradsz?” Eloszlanak, mert nem voltak őszinte, önzetlen kebel barátim. — De hiszen, nem is lehettek a költő ama nagy igazsága szerént.

Freundschaft muss wie die Liebe vereinen; Hast du zwei Freunde: so hast keinen.

Nekem tehát nincsen barátom; nincs, nem is lehet soha, ki raitam segíthetni képes volna, — nincs s nem lehet, ki szívem vágyait teljesíthetné. De nem is kérnék ám soha oly segélyt — melyet valaha viszonzni, megszolgálni nem tudnék. De nem is közölném soha senkivel szívem titkos sebeit, nem is tárnám föl soha senki előtt végtelen nyomoromat, melyet bár mesterkéltn mosolylyal, erőltetett vidámsággal kell a világ előtt eltitkolnom. Mit sem nyernék azzal, sőt tán vesztenék, még pedig olyant, ki most, még nem ismervén nyomoromat — hozzám közeledik, velem rokonszenvez. Mert hát olyanok az emberek; addig magasztalják, dicsőítik a hűséget, szeretetet, barátságot, míg annak viszonzását, jutalmát remélhetik. Szíves örömezt segítik az embert, de csak addig, míg megvannak győződve arról, hogy e szolgálatot, e segítséget kezesen visszakaphatják. — Százakat, ezreket dobnak ki a gazdagok kedvéért a fényes vendégség- és impozáns ünnepélyekre, míg a szegényeknek alig képesek egy-két fillér alamizsnát nyújtani.

Én szívesen, tán örömezt megnyugodnám e mostoha sorsomban — csak tudnám azt, hogy lesz egy év, lesz egy nap, mely azt megkönnyíti; csak tudnám azt, hogy vágyaim, óhajaim, legparányibb része is teljesüljön. De fájdalom! senki sem fejt meg jövő napjaim talányát. — Multan egy sötét örvénynyé lett; jelenem egy barát-

ságtalan, sivár vadon, — jövöm, mint egy csillagtalan komor éjszaka közelg felém.

Itt állok én, itt egyedül, mindenkitől elhagyva, minden segínytől megfosztva. A sors egyedül csak gyenge erőkre utal. Vigasztalni, megnyugtatni senki sem képes még csak sejtetni is jövöm, sorsom rejtélyeit, titkait. Valóban, az a legszegényebb a világon, ki nem remélhet egy szebb, egy jobb jövőbe, ki megfosztva a baráti vigasztól, egyedül áll a nagy világon.

De mégsem, oly annyira árva még nem vagy te sokat zaklatott szívem. Annyira árva nem lehet a keresztény. Miért csüggedsz? . . . Ime kegyes vigasztaló közelg feléd, kinyújtja baráti jobbát, eloszlatja a rád terült sötét éjszakát, és meggyújtja kebledben a remény kialudt szent tűzét. . . . A hit, a vallás.

Igen, isteni vallásom, csak te, csak te enyhited vérző szívem gyötrő fájdalmait, te cseppegtetsz ereimbe erőt — bátorságot a jövő rémitő esélyeivel szemben. Te vezérelsz az élet sötét pályáján, kezdedben a bölcsesség világító szövéténekével, — te teszed bizalmamat rendíthetlenné, hitemet élővé, erőmet nagygyá, hatalmassá.

Bűnnak, fájdalomminnak tengerében élet-halál-harcot viva, valami édes, titokszűrő szent hangot hallok a távolból. Kimondhatatlanul csodálatosan hat szívemre s lelkem új életre támad hallatára. Hallom az isteni szótatot lelkemben, mely évezredek hosszú során át az egész emberiség szívét, lelkét áthatotta. Igen, Isten szava az, mely így hangzik: „Nem hagylak el téged, nem maradok el tőled.“ Zsid. 13. 5.

Oh édes vigassza a hitnek, balsama a vallásnak — mely vérző sebeimet begyógyítod, gyötrő könnyeimet örömkönnnyékké varázsolod. Minden fájdalom megszűnt s hagyjon el bár minden: de te, Istenem, soha el nem hagyysz! Hagyjon el bár az egész világ, az ég nem hagy el. Egyedül állok: de nem magánosan. — senkinek sem beszelem el titkos szenvedéseimet, s mégis egy ismeri. Senki sem látá könnyeimet, melyekkel sötét éjjel fekhelyemet öntözém, senki sem hallá fohászaimat, miket a sors csapásai sajtoltak ki keblem mélyéből és mégis meg vannak azok számlálva.

Tekints bátran a jövő elé — ajánld utaidat az Úrnak, bizzál benne, ő nem hagy el!

Légy vidám, imádd Isten bölcsességét, gondviselése csodálatos műveit, melyeket meg nem változtathatsz és melyek a világ üdvét, az egyesek boldogságát eszközlik, bár, ha ellene törekszik is a kevély halandó. — Miért csüggedsz? Nem bírod Istennek ígéretét, a leghivebbnek szavát? Ő nem hagy el téged! Ő nem marad el tőled.

Talán aggódol jövőd miatt? Talán félsz, hogy sorsod rosszabbra fordul? Félsz, hogy jó napjaid leáldozva a szerencsétlenségek láncolata, vagy fáradságos örömtelen óráid a sirig fognak terjedni? Kishitű: Ki az, ki megígérte neked, hogy soha sem fog tőled elmaradni?

Te szeretnéd megismerni jövődet, óhajtanád tudni, hogy egyik vagy másik, ez vagy ama kívánságod fog-e teljesülni? Föl tehát, megmutatom jövőd főbb vonásait általánosságban, megmutatom jövőd lényegét, lelkét — A jövő helyett, tekints vissza lefolyt életedre; mert tud meg, tanuld meg azt: hogy a múlt a jövő tükre, a múlt, a jövő képe.

A multa jövő képe. A mit abban bírtál, azt birni fogod ezután is, ha mindjárt más körülmények és viszonyok között is. Szerencsétlen, nyomorult voltál eddig? — Nem, most sem vagy, ezután sem leszel az. Örömet fogsz lelteni ott, hol most csak kedvetlenséget, szomorúságot gyanítasz. Számodra itt-ott nem várt rózsza fog virulni, hol te most a távolból csak töviseket vélsz látni. Ne mond, az idő halad, napjaim gyorsan elrepülnek s én öregedem. Igen ám, de ép úgy repülnek el rosz pillanataid is, mi sem marad, s nem is maradhat úgy, a mint van; azonban minden évnek, minden kornak meg vannak a maga élvezetei, meg — a maga előnye. Tehát lehetsz még szerencsés, egykor még élvezheted szorgalmad, fáradsalmid jutalmát, mit talán soha nem is reméltél, nem is sejtél. Az élet természetesen rövid, gyorsan elrepül, de nem ám a Gondviselés. Előtte kedves vagy. Ő nem hagy el téged, nem marad el tőled.

A multa jövőd képe! Isten, ki eddig az élet számtalan esélyein vitt téged keresztül, ezután is melletted lesz s meg fog segíteni. Most talán szomorú helyzetben vagy. Súlyos körülmények nehezdedek reád. Szép reményeid meghiusultak; nemes szándékaid nem teljesedtek be. — De gondolj csak vissza lefolyt életedre, nem emlékszel, hogy sokszor mily szomorú, bús volt szíved? Gyakran a nagy fájdalmak sulya alatt majdnem megsemmisültél? Egy jobb jövő lehetőségébeni reményedről hányszor mondtál le? Nem emlékszel többé ama napokra, midőn azt kívántad, hogy azok egy hosszú sötét éjszakává legyenek, hogy mitse tudj többé magadról és körülményeidről? — Azok rég elmúltak; s te azóta mily szerencsés valál, hány vidám, derült órát töltél el, s most magad is mosolyogsz akkori kislelkűséged fölött. Rajta, légy vidám, jókedvű. Jöhet még idő, midőn — ha visszagondolsz is, — alig fogsz emlékezni mostani szomorú helyzetedre; igen, jöhet idő, midőn szégyelni fogod mostani kedvetlenségedet s aggodalmaidat.

Sokszor azt hívéd, senki sem segíthet rajtad, senki sem képes téged a nyomor tömkelegéből kiszabadítani s im egy-nehány nap mulva egy-nehány hét mulva tapasztaltad a Gondviselés kezét, mely láthatatlanul lebege élted sorsa fölött. A viszonyok észrevétlenül megváltoznak; ismeretlen, ismerős jötevők és barátok közelitének feléd; Isten megindítja szívöket; baráti lenének azok, kikre soha nem is gondoltál; ajánlatokat tettek, miket soha nem is sejtél, annál kevésbbé reméltél; mindenütt és mindenben csekély jelentőségű ugyan, de váratlan, nem remélt esetek helyzetedből, egy jobb, egy szebb állapotra segítének, úgy érzéd, mintha napod, mely előbb mindent elhomályosította, csendesesen bár, de szüntelen, folyást törne elő a szakadozó felhők közül. Ime, nem hagyott el Isten, nem marad el tőled! Ő leghivebb s bizonyosan béváltja adott szavát, S ő, ki multadban oly kegyes volt, jövőben is bizonyosan az lesz, igen, ő jövőben is kegyes lesz irántad, s századok — ezredek mulva is úgy az egész emberiség, — mint egyesek iránt kegyes és jóságos lesz.

A szerencsétlen természetesen babonás szokott lenni. Miért? mert nem ismer módot, melyen a titkot csoda által felfedezze s a rejtélyes jövő fátyolát erőszakosan széttépje. Nem resteli az esztelen kísértést, mely eszét, értelmét elrontja. Viszonyt kezd a jóslatokkal; bizalmas

viszonyba lép a jóslókkal, érintkezésbe jő a varázslókkal, kuruzslókkal; jóslatokat akar kovácsolni a dolgok véletlen játékból, melyek pedig sem életével, sem sorsával éppen semmi összefüggésben, kapcsolatban sem állanak. Minden jelre figyel s következtetést von vágyai teljesedésére vagy meghiusulására. Amitja, megcsalja magát öntudatosan s beszennyezi szívét, lelkét.

Ne engedj magad soha a jóslatokban való hit, vagy a jelek által illetőleg azok magyaráztatása által vétutra vezettetni. Önmagad fogod megsemmisíteni, ha istenbeni hitedet, gondviselésébeni bizalmadat elveszted. Az ész tiltja az ily csalódás teljes nyomorujátékot, mert a csalfa remény, mely vélt előjeleken alapszik, téves és esztelen cselekedetekre csábít, melyek a helyett, hogy szerencsét hoznának rád, örökre koldussá tesznek. Isten szava komolyan tiltja a jövő ily esztelen kipuhatólását; mert ama balga eszközökkel fürkészni a jövő tükát, — mondomy eszközökkel nem törheted meg Isten akaratát, annálkevésbé kényszeritheted a Mindenhatót törvényeinek megváltoztatására. Isten akaratja, az istenségnek örök törvénye az, hogy a jövő rejtve maradjon az ember szemei előtt! Istennek bölcs atyai rendelete tehát az, hogy mi gyermeki bizalmunkat benne helyezve és a jövő vizsgálatába nem merülve, a jelent örömmel fogadva s élvezve mi miatt sem aggódva, szilárdan és rendithetlenül bizunk atyai gondviselésébe, mely minket e földi élet homályában is biztosan kalauzol. „Ne aggódjatok”: — mondja isteni üdvözítőnk: „ne aggódjatok tehát a holnap miatt; mert a holnap nap, majd gondoskodik magáról.” 6. 34.

A jövő miatti aggodalmat nem oszlatják el amahszontalan eszközök, a babona csatérkei, hanem egyedül csak a mindenütt jelenlevő — mindent legjobban elrendelő gondviselésbeni tántorithatlan bizalom s a felmerülő rosszat enyhítő lankadatlan tevékenység s előrelátás. Föl tehát, láss munkához s magad készítsd elő tulajdon boldogságodat.

Vonulj csendes magányba, elmélkedjél jelen viszonyaid s körülményeid fölött. Ezt azonban csak teljesen nyugodt kedélyállapotban tedd, midőn képes vagy meggondolni, hogy mik tulajdonkép forrásai ama bajnak, mely téged oly kimondhatlanul kinez, gyötör.

S tapasztalni fogod, hogy vagy magad, vigyázatlanságod, hibáid, szenvedélyeid által okoztad magadnak a bajt, vagy pedig oly okokból származott, miket sem előidézni, sem megakadályozni hatalmadban nem állott.

Ha nem magad vagy okozója pokoli helyzetetnek, akkor nincs okod csüggedni, mert ártatlanul szenvedsz s Isten, ki az ártatlanok oltalmazója és barátja, nem fog elhagyni. Amit itt elveszitesz, azt más helyen majd vissza fogod nyerni. Fájdalmaid, miket itt szenvedsz, majd öröme fognak változni. Az arany csak a tűzben tisztul meg. Az erény a viharban bizonyul be s tűnik ki. A kedély nemessége csak akkor tűnik föl dicsőnek, fölségesnek, midőn minden nyomatást megtörve, akadályt legyőzve, erőnk mint egy önmagára van utalva. Eddig talán mély csend és boldogság környékezett. Most oly időt értél, melyben vágyaid nem teljesednek be többé? Ne sírj, mint valami elkényeztetett gyermek, ne daczolj balvégzetteddel, hanem kelj föl, mutasd meg férfiaságodat s

intézd sorsodot higgadt bölcsességgel egy jobb jövő felé. Még mitsem veszítél, valamig tenmagad el nem veszesz; még nem vagy elveszve valamig az Isten oltalmábani bizalmad el nem hagyandott.

Szegénynyé lettél, gazdagságod romjait, vagy egy nagyon fáradságos jövőt látsz magad előtt? — jól van, de tudj meg, hogy van egy eszköz, van egy mód, melyen ismét gazdaggá lehetsz: t. i. tanulj keresztény bátorsággal és férfias elszántsággal nélkülözni! Légy büszke e szegénységre, melyet nem érdemeltél meg. Nagy szellemek, nagy lelkek kicsinylik (megvetik) a dolgok változását, az esélyek játékát. Legyen gondod magadra. Isten bizonyosan gondolni fog rád. Ő nem hagy el téged, nem marad el tőled. Add föl hü terveidet, messzeható vágyaidat, miket valaha magadban táplálál. Nem a pénz, hanem csupán a szív tesz gazdaggá. Nem a szegénység, hanem a bűn becstelenít meg.

Talán elvesztéd kedvesidet, barátidat — megcsaltak, elárultak az emberek — körülvettek a gyalázat, rágalom megvetés és irigység kígyói, csak azt veszítéd el, ami nem örök tulajdonod vala: miért epedsz azután, mit maga az ész is megtagad tőled? Hogy árulóid rászédének, légy büszke arra, hogy gyalázatukban legkisebb részed sincsen, önként fognak ők szerencsétlenségedben is tisztelni, mihelyt nemesebbnek tűnsz fel, mint ők. Hogy irigveid ellenséget törekszenek neked szerezni, te azért haragszol, nem tudod-e, hogy a darázsok mindig a legnemesebb gyümölcs körül zsi bongnak? Legfőbb vigasgod legyen az, amit az emberek benned oly annyira irigvelnek.

Ha pedig talán magad vagy oka végtelen nyomorodnak — kit vádolsz? Miért elégszel meg e váddal? Miért sohajtozol: mi lesz velem? Tudod mi történt a multban, hogy jövőben mi fog történni, az Isten kezében van. Baiáiddal, melyek annyira rád nehezédének, csak esztelenségeidet s bűneidet sujtád. Hibáidat ne fokozd káros csüggedés által.

Elesél, szerencsétlen, kelj föl, légy meggyőződve, hogy ugyanazon kezekkel, melyekkel egykor szerencsétlenséget kovácsoltál magadnak, majdán egykor boldogságodat is megalapithatod. Oltalmad legyen a ker. feddhetlenség, kalauzod az isteni mester tanítása. Bűneid hozák rád az átkot, ker. nemeslelkűség és bölcsesség fogják házadba hozni az áldást. Csak akarj szerencsésé, boldoggá lenni, s ismét azzá lehetsz könnyen. Fordulj Isten kegyelméhez s az ismét hozzád tér, lépji csak üdvözítő nyomdokaiba, s megtaláltad a lelki nyugalom s belső megelégedés utját: te a legjobbat választottad, Istené leszesz ismét s ő nem hagy el téged, nem marad el tőled.

Föl tehát, lelkem, szedd össze magad! ne aggódj jövődel miatt, Istennél van az. Vértézd föl magad, a jövő esélyeivel szemben, Krisztusi bátorsággal és megadással. Mentsd meg lelki nagyságodat a rossz ádáz csapásaitól s a szegénységről mitsé fogsz tudni, hadd repüljenek el mitsém éréképzelődéseid, magas röptü merész vágyaid s akkor nem lévén mit félned a jövőtől, mindent remélhetsz.

Meg vagyok nyugodva. Istenem, megnyugszom tenbenned. Elszánt, elhatározott léptekkel fogok végzetem pályáján haladni; bátran nézek szembe jövőmmel. Mert

te, Atyám, te mindent jól és kegyesen rendező atyám, te életem adója, te nem hagysz el s nem maradsz el tőlem. Akaratodon örömet megnyugodva lemondok mindenről, mit elveszíték, lemondok vágyaimról, hiu terveimről, mert jól tudom, hogy az nem lehet jó, amit végtelen bölcseséged nem ad meg. Istenem, atyai segélyedbe bízva nem aggódom mostoha sorsom miatt. Istenem, Istenem, ismerem atyai jószágodat: hiszen az előttem nem idegen. Oh hányszor történt már meg életemben, hogy egyetlen egy pillanat mindent a legszebb színben tüntetett fel, mindent édené tette.

Csak bölcsességet, csak bátorságot és szívós kitarást adj nekem Istenem; csak a Szentlélek kegyelme ne hagyjon el, csak kegyes Megváltómnak dicső példája lebegjen szüntelen lelki szemeim előtt! meg akarom tagadni magam, miként ő megtagadta magát; megadással akarom szenvedéseim keserű kelyhét kiüríteni, miként ő tette azt. S így győzelmes leszek az élet nyomorai fölött, miként ő dicsően meggyőzte a világot. S így — miként szent Fiad — még saját könyeimben is fogom érezni, hogy te irtalmos uram, az örök hűség, vagy hogy te engem nem hagysz, nem maradsz el tőlem. Menyei szent Atyám, tebenned bízik lelkem most és mindörökkön örökké!

(Nemetből.)

Gy. F.

Kisebb közlemények.

A magyarországi latin és görög szertart. római katolikus tanítók segélyalapjának

ALAPSZABÁLYAI.

I. Az alap és annak célja.

1. §. A magyarországi latin és görög szert. római katolikus tanítók, illetőleg gyermekeik, özvegyeik és árváik javára segélyalap létesítetik, s ez „Magyarországi latin és görög szertart. római katolikus tanítók Segélyalapja”-nak nevezetik.

2. §. Ezen alapból:

a) a rendes tagok gyermekei számára ösztöndíjak;
b) özvegyeik, árváik és esetleg keresetképtelen nagykoru utódaik számára segély, illetőleg gyámpénzek osztanak; továbbá

c) elnyomorodott és e miatt állomásaikat elhagyni kényszerült, csekély nyugdíjban részesülő szegény sorsu es elemi csapások által rendkívülileg sújtott rendes tagok gyámolítást nyernek;

d) a latin és görög szert. rom. kath. tanítók gyermekeinek számára létesítendő országos árvaház, illetőleg ennek alapja támogatásban részesül.

II. Védszentje.

3. §. A „Magyarországi latin és gör. szertart. római katolikus tanítók Segélyalapja” Szent Józsefnek, a neve-
lők védszentjének védelme és oltalma alá helyeztetik.

III. Védnökei.

4. §. Ezen kath. egylet védnökei a magyarországi latin és gör. szertartásu kath. püspöki karnak tagjai.

IV. Az egylet vagyona.

5. §. Az alap vagyonát képezik:

1. A magyarországi kath. püspöki kar által az intézet létesítésére felajánlott 20,000 frt alapösszeg;

2. a káptalanok és papság alapítványai;

3. az egyházmegyék lat. és gör. szert. kath. tanítók egyesületeinek önkénytes adományai;

4. az alapító tagok által egyszerűminderkorra befizetett összegek;

5. a pártoló tagok adományai;

6. A rendes tagok után évenként befolyt tagdíjak;

7. végrendeleti hagyományok;

8. bármely más, akár testületi, akár magánadományokból befolyó összegek.

6. §. Az alap vagyonából és jövedelmeiből ösztöndíjazásra, segélyezésre, gyámolításra és az árvaház-alap gyarapításra fordítatnak:

a) az 5. §. 1. 2. 3. 4. 7. 8. pontjai alatt megnevezett, nemkülönbén a 10 frtnyi tagsági tőke és a pártoló tagok által az alap növelésére egyszerűminderkorra befizetett összegeknek évi kamatai;

b) a rendes és pártoló tagoktól évenként befolyó díjaknak 80^o/₁₀-tolija.

7. §. Az ekként felosztás alá eső összegnek ¹/₁₀-e ösztöndíjakra, ³/₁₀-e segély- és gyámpénzekre; ²/₁₀-e a szerencsétlen és szegénysorsu rendes tagok gyámolítására; végül ¹/₁₀-e a kath. tanítói országos árvaház létesítésére, illetőleg alapja támogatására fordítatik.

8. §. Ösztöndíjakban a rendes tagoknak azon gyermekei részesülnek, kik egyetemet, kath. tanítóképezdét, reáliskolai, hat gymnasiumi felsőbb osztályokat, vagy pedig ipar-, kereskedelmi- s gazdasági iskolát látogatnak

9. §. A megszavazandó ösztöndíj, segély- és gyámpénzek mennyiségének megállapítása a körülményeket igazságosan méltányló központi bizottság belátására bízatik.

10. §. A segély- és gyámpénzek csak egy évre szólnak, de ismételve engedményezhetők; az ösztöndíjak természetöknél fogva rendszeren mindaddig kiszolgáltatnak, míg az illetők iskolai tanulmányaikat be nem fejezték, vagy pedig magukat azokra elégtelen előmenetelök- vagy erkölcsi viseletökkel méltatlanokká nem tették.

Az ösztöndíjasok iskolai bizonyítványaikat az illetékes egyházmegye hatóság útján a központi bizottságnál július 31-ig bemutatni tartoznak. (Folytatjuk)

— **Primitia.** Augusztus 3-án szívet nemesítő, lelket emelő ünnepélynek voltunk tanúi. Tisztelendő Barthos Dénes Székelyudvarhely városának nagyreményű szülőtte mutatja be első szent áldozatját. Reggel 9 óraker midőn megszólalt a rom. kath. egyház hatalmas harangja, a felső piacon eldördült az ünnepet jelző első taraczkölvés. Imposáns publikum töltötte be a tágas tekintélyes Szent-Miklós templomát. Pont tíz óraker Udvarhely városának lánglelkű kedves esperes-plébánosától az „Uram hiszek és reményelek” szent éneknek melodikus árja között vonultunk be a kedves felső templomba, hol szelid lelkületű új misés először végzé a Seregelk Istenét közénk magasztos ténykedését. Evangelium után ntszelendő Fülei Lajos ékes, elragadó, magasröptű beszédben fejtette ki a papság általában és különösen a magyar katolikus papság befolyását az emberiség és különösen a magyar nemzetre. Nem szoktam tulságos érzékeny lenni, de midőn a primitiáns szemében látám a csillogó örömkönnye-
ket a rokon érzelmek szemcimből is hason könnyeket

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Közművelődés“ 32. számához.

sajtolának ki, és úgy tapasztaltam, hogy a különben egyes publikum egész az elérzékenyülésig meg volt hatva, ezt bizonyíták a közben közben ellebbenő sohajtások. A manuductori tisztet főt. méltóságos Jung-Cseke Lajos esperes-plébános ur volt kegyes eltogadni, a ki szent mise után dús asztalhoz gyűjtötte a primitians édes atyját és más kiválogatott művelt vendégeket. Édes volt látni, hogy az egyetértés szent köteléke mikép fűzi össze szentegyházunk, egyformán édes gyermekeit: az egyházi és világiakat. Jelen voltak a világi nobilitásból méltóságos Ugron Lázár ur, továbbá méltóságos Török Albert alispán ur, nagyságos Tibád Antal képviselő ur, méltóságos Szabó Dénes kir. járásbíró, Dr. Daraghí Béla ügyvéd, tek. Daróczy Imre városkapitány, Györfly Titusz bíró, Kovács Antal és Daróczy János gymn. tanár urak etc. etc. Természetesen mindjárt a 3-ik fogásnál megkezdődött a szellemes toasztok árja. Az esperes ur nemes lelkesültséggel éltette az új misét. A primitians érzékeny szavakban tolmácsolta néhai nagyméltóságú Fogarasy püspök iránti háláját, ki kegyes volt őt az erdélyi papnövendékek díszes sorába felvenni, és fokról-fokra tovább emelkedett ártatlan érzelmei tolmácsolásában Erdély jelenleg dicsően kormányzó angyal lelkű püspökét köszöntvén fel, mire hatalmas, „éljen“ örömben nyilvánult mind jelenlevőnek főpásztorra iránti lelkesültsége.

Ezután dr. Veress Ferencz méltóságos Ugron Lázár urat mint édes székely nemzetünk tapintatos vezetőjét és a helybeli plébánia világi gondnokát éltette. Dr. Daraghí az esperes urra emelt poharát remek szónoki ügyességgel. Dr. Veress éltette továbbá nagyságos Tibád Antal és mélt. Szabó Dénes urakat; majd Fülei Lajos régi tanárait, kik itt jelen voltak és tek. Daraghí ügyvéd urat. Tibád képviselő ur éltette dr. Veress Ferencz lyceumi tanárt; Fülei Lajost pedig Török Albert alispán ur köszöntötte fel etc. etc. Ezután voltak egymásután több pohárköszöntések, érdekes volt hallgatni az új misés éltés korú atyja őszinte szíve tolmácsolását is.

Ebéd után eltávoztunk a nemes házigazda dús asztaltól szent örömmel üdvözölve az új misés áldozárt: de szívünkben drága talizmánként fogjuk őrizni az új plébános kedves emlékét is, jótéteményért. „Deus illi benedicat!“

Egy jelen volt.

— **Primitia.** Mult julius hó 27-én egy ritka ünnepevénynek volt tanuja Méréfalva közönsége. E nap mutatá be ugyanis községünk szeretett szülöttje, Nagyontisztelendő Pap Albert új áldozár ur első zsenge szent áldozatát a Mindenhatónak, melyen az ájtatos hívők nagy számmal voltak jelen, annál is inkább, mivel községünk derék plébánosa ft. Ráduly Lajos ur, kinek — melleleg legyen mondva — a már készen levő iskola létesítése, felépítése és szerelése, templomunknak a szükséges és illeó egyházi öltözetekkel való ellátása stb. körül kifejtett ügybuzgóságáért és sokoldalú fáradozásáért nagy köszönettel és hálával tartoznak őt forrón szerető hivei, mondom, mivel már eleve — az ünnepélyt megelőző vasárnapon — kihirdette hiveinek a leendő ritka ünnepélyt. El is érkezett a várva-várt nap. Elhangzott az első, el a második, el a harmadik harangszó. A nép összegyűlt, nemcsak e községből, hanem a szomszédos falukból is;

elszemezé jámbor szokása szerint a szent olvasót, az azt mondató tanító urral, melynek végeztével oltárhoz lépett az Ur szolgálja és a „Vení Sancte“ eléneklése után megkezdődött a zsenge áldozat a helybeli plébános ur vezetése mellett. Az „Evangelium“ után szöszékre lépett a szomszéd fenyédi plébános, szintén e falu derék szülöttje. Ftdő Papp Lőrincz ur hosszas beszédben, tapintatosan, nyomatosan, és a tárgyhoz illő lassu méltósággal fejtegetvén a papi méltóságot és bemutatván a papot, mint papot, s mint hazafit, polgárt. A szónoklat végeztével tovább folyt a megkezdett szent mise áldozat. Ennek végeztével az új pap áldozásában részesített. Sz. mise végeztével az oltár, az Ur ez asztala mellől a szülői házhoz, az új pap szerény, de csinos terítékű asztalához távoztunk, hol az ebédet számos, szebbnél szebb felköszöntők fűszerezték. Nevezetesen a primitiás ur püspök urunk 8 nmlgára, mint nyájás, kegyes atyára emelte poharát; az öreg ftdő Pálffy ur a primitians urra és a mai derék szónokra; ez viszont a felköszöntő öreg Pálffy urra, s primitiásra, nemkülönbén a helybeli plébános urra, mint a új áldozár jeles manuductorára stb. Igénytelenségem is mintegy szárnypróbálgatásképen gyöngéd szavakban tolmácsoltam a primitiás ur, mint eddigi, főkép gyermekkori pályámon való hü vezetőm iránti érzelmeimet és legbensőbb ragaszkodásomat. Ugyszintén felköszöntém a fiatal kedves oltár-anyaát, Bíró Domokosné asszonyt is, mint a primitiás urnak különben is rokonát, ki az Ur szolgálit, és engem is fiatal levitát oly szép virágokkal és szalagokkal feldiszíteni sziveskedett. Köszönet ezért! A többi toasztokat melőzöm rövidség okáért. Miután ily kedélyesen lejárt az ebéd, eloszlánk. De leolvasható vala mindenkinek arczáról az az őszinte kívánat: adjon az Isten több ily ünnepélyt körünkben, hogy szerény falunk, valamint eddig, ugy ezental is mindig arhadasson bátor, vitéz, harczolni kész és képes katonákat küzdő egyházunk hadseregébe. Adja az Isten!

Méréfalván, 1884. aug. 2.

Tözsér László.
növ. pap.

Irodalom.

— Megjelent: **„Isten Igéje szent beszédekben.“**

Szerkeszti Jagicza Lajos. IX. évf. 8. füz. Tartalom: 1. Pünkösöd ut. X. vasárnapra. Az előbbinek folytatása. — 2. Nagyasszonynapra. A b. Szűz menybe való fölvetelének igazi oka az isteni szeretet. — 3. Pünkösöd ut. XI. vasárnapra. Az Isten mindent a legbölcsebben kormányoz. — 4. Sz. István király napra. Sz. István király volt az ki őseink közt az igaz hitet meghonosította. — 5. Pünkösöd ut. XII. vasárnapra. A mostani keresztények is hátt fordítanak Jeruzsalemnek és Jerichóba sietnek. — 6. Pünkösöd ut. XIII. vasárnapra. A testi bün utálatos voltárol. — 7. Pünkösöd ut. XIV. vasárnapra. Az Istenbe helyezett bizalomról. Előfizetési ára egész évre (12 füzet) 2 forint.

— Beküldetett: a) **„A marosvásárhelyi rom. kath. gymnasium értesítője az 1883. iskolai évről.“** A tanári kar 9 tanárból és 2 tanítóból állott, ezek közül okleveles 1. rendes 6. — A tanulók létszáma volt összesen 98, ezek közül kimaradt 10, vizsgát nem tett 1. — A tanulók jutalmazására összesen 160 frt 50 kr. fordított. — A tanári könyvtár 203 k. 26 füz. és 502 darabbal, — az ifjusági könyvtár pedig 30 k. 78 f. és 99 darabbal szaporodott.

b) **„A gyémánt király”** történeti regény. Magyarította Tölgyesi Mihály. Az olvasó kör VI. évfolyamának 9-ik füzeté. Előfizetési feltételek: egész évre (21 f. 6 frt. félévre (12 f.) 3 frt. negyedévre (6 f.) 1 frt. 50 kr. — Megrendelhető Fülöp Györgynél Budapesten (Stáczió-utca, 31. sz.)

A napi események köréből.

— **Püspök urunk ő nmlga** f. augusztus 3-án a fehérvári székesegyházban fényes segédlettel tartott szent mise közben apátja avatta nsgos és ftdő Bálint Károly cz. kanonok, kézdi-orbai főesperes és kézdi-szent-léleki plébános urat. A legfelsőbb királyi leiratban 20 év állott fíradhatlan munka és önzetlen pápi törekvéssel, mint a kitüntetésnek elodázhatlan argumentuma. Az infula és kereszt fénye nem tudja tulragyogai érdemeit. A magas kitüntetéshez szívünkben gratulálunk. Az egyházi ünneplévt világi váltotta fel, ő excellenciája a káptalan, kfvári polgármester, helyi állomásfőnök, lyceumi, gymnásiumi tanárok jelenlétében feltűzte Bakk Endre vizaknai plébános ur mellé a Ferencz-József rend lovagkeresztjét. A főpásztor megható szavakban jeleníté meg a kitüntettnek multját; főlemlíté a fedhetlen pápi életet, melynek mindenkor példányképe volt — a nevelés terén kifejtett munkásságát 23 ezer frt szép függelékével, melyből 10 ezer frt az új lovag sajátja volt — a többi pedig általa gyűjtés utján szereztetett. Ily nagy érdemek ő excája méltatását és a legfensőbb kegyur figyelmét nem kerülhették ki. Erre díszes ebéd következett. Ő excája a felséges királyi családra és azután az új apát és lovagra emelte poharát később városunk polgármesterét üdvözlé és reprodukálta napokban városunkban időző Vilmos főherczeg ő fenségségének azon megjegyzését, miszerint „Fehérvár nagyon emelkedik”: ezen tevékenység és virágzás lendületének első tényezőjét a polgármester urban tisztelhetjük. Kegyelmes urunk pohárköszöntéseit viharos éljenések követték. Ezután következő számos pohárköszöntések közül a legtöbbször ő excáját, majd a mlt, káptalan tagjait — a jelenlévő tanári kart és kebeli papságot éltették. E szép nap mindkét ünnepeltjének pályafutása legyen olyan, mint a csillagoké melyek láthatarunk magas útjain haladva, szüntelen ragyognak az utolsó pillanatig. Ad multos annos.

— **Főpásztori gondoskodás.** — A párisi érsek ma, vasárnap, aug. 3-án, a párisi főegyházban minden templomban gyűjtést rendelt el a koléraház elhalt touloni és marseille-iek özvegyei és gyermekei számára.

— **A tudós Berlin.** Berlinben az olyan levelek számára, melyeket hiányos, olvashatlan felírás miatt nem lehet a többi levéllel expédiálni, külön posta-osztály van. Ki hinné, hogy egy nap ezen osztályba — közel 1250 mondd ézerkétszázötven levél érkezik. De már akkor mi magyarok szászszorta jobban irunk.

— **Oroszország képviselője a szentszéknél** Butenjew épen úgy, mint Németország követe, szabadsággal elutazott, csak hogy nem oly ünneplésséggel, mint Németország követe Schlözer. — Azonban a viszony Oroszország és a szentszék között igen szívélves és már kevés jelentéktlenebb ügy vár elintézésre. Butenjew — eddig csak ideiglenes képviselő — mint állandó követ fog visszatérni.

— **Volt — nincs!** — Nosokára az fog állani az ő catholicismusra, mely oly büszke fővel indult Róma és a catholicismus megbuktatására. Herczog, a svaiczi „püspök” mint a „Züricher Zeitung” írja, püspökségéről le fog mondani s meglegszik Bernben egy theologiai tanszékkel Utódjáról már szó sincs. Transit gloria mundi!

— **Ez aztán duellum.** Dr. de Witt sértve érezte magát a róma „Fracassa” újság egy cikke által és azonnal ezt írta a lap kiadójának: „Az illető cikk írója tekintse magát felpofozottnak.” Luigi Lódi, a cikk írója nyomban ezt táviratozta dr. de Witt-nek: „Az ön levele által én fel vagyok pofozva; én meg önt táviratilag megölöm. Tekintse ön magát hallottnak és tudassa velem temetésének idejét. — Lodi nevette meg jobban a közönséget és így a duellumban ő a győztes.

— **„Isten és Horvátország”.** Ily czim alatt fog közelebb Zágrábban hirlap megjelenni. A czim elegendő a lap irányának jellemzésére.

— Szám. 2380—884. **Pályázat.** A gergyó-szentmikliói rom. kath. főelemi iskolánál rendezett vezértanítói állomásra pályázat hirdettek. Ezen állomással összekötött évi javadalmak: a) 420 frt az erdélyi rom. kath. tanulmányi alapból, b) 105 frt a községi pénztárból, c) szabad szállás. Ezen állomás betöltése egyelőre csak egy évre ideiglenesen eszközöltetik, mely időnek letelte után az illető tanító, ha magát gyakorlatilag érdemesnek bizonyítja, véglegesítetteti fog. Olyan pályázónak, ki egyéb képessége mellett a tornaszatban jártasságát is igazolja elsőbbség adatik. Pályázni kívánók felhivatnak, hogy születési, tanképesítési és netán eddigi működésökről szóló bizonyítvánnyal felszerelt folyamodásukat aláírt püspöki hatósághoz folyó évi augusztus hó 25-ig annál inkább terjesszék be, mivel a később beérkező pályázatok csak kivételesen fognak tekintetbe vétetni. Károlyfehérvárt, 1884. Augusztus 8-án. *Püspöki hivatal.*

— **Pályázat.** A máréfalvi (Udvarhelymegye) rom. kath. népiskolánál üresedésben levő segédtanítói állomásra pályázat nyitattik. A segédtanítónak kötelessége a fiúiskola vezetése, harangozói és sekrestyési teendőik végzése. Jövedelmi forrása: 50 kalangya rozs s ugyanannyi zab; 20 véka rozs s ép annyi zab, 3 öl fa, 5 frt 20 kr. az ajtatos 5 frt 88 kr. a tanító alapból, 10 frt stola, 8 frt ospora, 3 frt tandíj. — továbbá 2 drb 3 szekér szénát adó kaszálóból. Lakása az iskola helyiségben: 1 szoba, kamra és pinzével. A pályázni akaró okleveles tanítók kellően fölszerelt folyamodványukat legkésőbb augusztus 30-áig alulírt elnökséghez nyújtsák be. Máréfalva 1884. aug. hó 1-én Ráduly Lajos iskolaszéki elnök.

Szám 113—1884. **Pályázat.** A gergyó-alfalvi rom. kath. hatosztályu elemi fiúiskolánál üresedésben levő tanítói állomásra pályázat hirdettek. — Ezen állomás évi járandóságai: a) 300 frt előleges havi részletekben, — b) 40 frt lakkbér vagy természetbeni lakás, — c) 4 öl búkk- és 5 öl fenyő tűzifa. — Pályázni óhajtok felhivatnak, hogy kellően okmányolt és a gergyó-alfalvi rom. kath. iskolaszékhez czimzett folyamodványukat folyó évi szeptember 13-ik napjáig aláírthoz beküldjék. Gergyó-alfaluban 1884. augusztus 2-án Horváth Károly, plébános, mint iskolaszéki elnök.



Christóf Ferencz-féle
**szobapadozat-fény-
máz lak**
szagtalan és gyorsan szárad



Praktikus sajátágánál fogva és egyszerű kezelésmódja miatt igen alkalmas a szobapadozatok befestésére és lakirozására. Mindenki maga kezelheti.

Próbák és használási utasítást nyerni **Christoph Ferencz raktáraiban Berlinben és Prágában.** —

Vidéki raktára: Gyulafehérvártt, Nagyszebenben és Kolozsváron Id. Misselbacher J. B.-nél. 1—6.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA. Dr. SANDORFFY NÁNDOR. STRAUBERT ÖDÖN. Dr. VERES FERENCZ.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorsajtóján Gyulafehérvártt.